بسم الله الرحمن الرحیم

د ملا عبدالاحد غریبک (رسالة غريبه)

د طلـوع افغـان پـه (۵۴ او ۵۵ اونیـزه)قـوس ۱۳۹۷ل. گڼـه کـي مـي د سـنځر بـاميزي پـه نـوم د یـوه کنـدهاري ليکـوال یـوه مقـالوي لکنـه زمـا د اروابـاد نیکـه مـلا عبدالاحـد غریبـک اخنـدزاده د یـوه اثـر (بیـاض فقیـر) پـه اړونـد ولوسـتله چـي هـم پـه زړه پـوري او هـم ئـې ماتـه ددې لکنـي پـه د بهـانې فرصـت پـه لاس راکـړ.د سـنځر د بـاميزي گمنامـه شـهرت مـي پـر یـوه داسـي دوراهـي دروي چـي لـه یـوې خـوا څخـه د کـورني کتـابتون د یوه نایـاب اثـر پـه اړونـد ئـې دا معلومـات لـه کومـه کـړي، مـاخو يـواځي د(بیـاض فقیـر) لـه متنـه څخـه دوه یـا درې هغـه عکسـونه چـي دلکنـي مـتن یـط د خرقـې مطهـرې او مـوی مبـارک پـه اړونـد وو او ددواپـو مقدسـو تـاریخي اثـار دایښـودلو لمـړي ځـای یـې زړه جـامع یـادکړئ .خرقـه مطهـره چـي اوس د کنـدهار ولایـت مقـام پـر مخـامخ پـه لویـه پراخـه جـامع ، تفریحـي پـارک او شـاته ئـې د لـوړ درشـل احمـد بابـا مقـبره ده پرتـه او مـوی مبـارک پـه ځلورمـه ناحیـه کـي سر پـوښ چهـار سـو تـه څیرمـه پـه کنـدل خـان جـامع کـي پرتـه ده . د ښـاغلي عبداللـه سـتوري تـه چـي زمـا د کوچنیـوالي پـه دوره کـي د مدرسـې هـم صـنفي وو، ورکـړي دا مـي هـم زړه تـه نـه لـویږي چـي نومـوړي دي پـر هغـه رسـاله دا لکنـه کـړي وي . پـه بـل اړخ د (سـنځر) د اسمـي کلمـې پـه اړونـد چـي دا پـه اغلـب گـمان اصـلي نـوم نـه ،بلکـي مسـتعار نـوم او د سـنځر پـه اصـطلاح کیـدای د کـاکړو ټـبر د سـنځر نیکـه پـه قبیلـه پـوري اړونـد وي او بـامیزی د تخلـص پـه توگـه د دې لـه پـاره کـارولی وی چـي گـواکي د بـامیزو دکـوڅې بـه وي . چـي خـبره را څخـه اوړده نـه وي نـو اړ یـم چـي د (رسـاله غریبـه) پـه اړونـد خپلـه دغـه لکنـه وکـړم ، مخکـي لـه دې چـي پـر رسـاله وږغیـږو کـه تظـاهر نـه وي د مـلا عبدالاحـد اخونـد زاده چـي ځانتـه ئـې د (غریبـک)تر څنـگ د کتـابونو پـه ځینـو شرحـو کـي د (آریـایي، زابـلي ، بـاميزايي، کـاکړي، حمـزه زائي ، ادازائي) تخلـص کــارولئ دی د ملاعبــدالخالق اخونــدزاده طبیــب زوی، د عبدالشــکور ملااخونــد زاده لمســی د مــلا محمــد شـعیب اخنـد زاده کړوسـی، د مـلا محمـد سـلیمان اخونـد زاده کـاکړي (اسـتاد گـل بـلاد احمـد شـاهي)کوسـی او د ملا عبدالرب اخوند زاده کودی دی.

Ketabton.com

غریبـک د(۵۵) کلونـو پـه عمـر مړ دی. ابـا ئـې مېنـه تـر ړوب نوړ د سپېڅلر سیمه ده ، لـه هغـه ځایـه یـې کـورنۍ دافغانسـتان د پالیسـۍ جـوړونکي څـوان نیکـه (حـاجي میـرویس خـان) د پـاڅون پـر مهـال کنـدهار تـه راغلي دی.

د اروابـاد غریبـک پـه اړونـد د علامـه عبدالشـکور رشـاد پـه زیـار پـه لنـډ کـي تحقیـق سـوي اثـر (د واصـل روښـاني څـو شـعرونه) پـه (۷،۸،۹)مخونـو کـي چـي د بایزیـد رو ښـان د بـین المللـي سـمینار پـه ویـاړ خپـور سوئ کښل سوي دي :

(د کنـدهار ښـار د بـاميزو پـه کوځـه کـي یـو لـوی مسجد شـته چـی د زړې جـامع پـه نامـه مشـهور دی او ویـل کیـږي چـي د کنـدهار د احمـد شـاهی ښـار تـر ودانولـو پخـوا دغـه جـامع مسجد پـر دغـه ځـای ودان و. د دغـې جـامع مسجد د امامـت او خطابـت چـاري د څـو پیړیـو راهیسي۔ د یـوې کـاکړي کـورنۍ پـه لاس کـي دي چـي دغـه کـورنۍ پـه کنـدهار کـي د زړې جـامع د اخنـد زاده گـانو پـه نامـه شـهرت لـري، د دغـي کـورنۍ یـو

(c) ketabton.com: The Digital Library

متاخر سړي عبدالاحد اخندزاده نوميده چي له خپل نامه سره به ئې (غريبک) هم ليکه او د کندهار له ښو خطاطانو څخه و. غريبک په خپل کورکي يوه داسي مغتمنه کتابخانه درلوده چي په درست کندهار کي ئې ساری ډېر لږ و، ده ته د کتابو د راټولولو هڅه د خپل پلار ملا عبدالخالق اخند زاده څخه پاته وه او د غريبک کتابخانې د دغي کورنۍ د څو پيړيو د علمي او ادبي ذوق نماينده گي يې کوله په (۱۳۲۹) ش کال غريبک مړ سو)

رساله غريبه چي ټول تال ( )مخونه لري صرف( )مخونه ئې په تورو ډک او متباقي ټول مخونه ئې سپين دي چي دا سپين وال د رساله غريبه نا پوراينه له ورايه را پېژني ، مو ږ په دي پوه کوي چي ارواښاد غريبک د ژوند تر پايه په دې نه دی توانيدلئ چي دا کتاب پوره کړي.

د نوموړي کتاب فزيکي ځانگړني په لاندي ډول دي:

۱ : دا کتاب په کلک مجلد پوښ سره پوښلئ دی چي د وقائې پر مخ ئې گلداره د هغه وخت چاپي کاغذ کارولئ د کتاب د جلد د مخ او شا برخه ئې دواړه يو ډول مجلد شين ته ډېر او سور ته ورته رنگ کارول سوئ دی .

۲: د کتاب منځ کاغذي پانگه ئې ټول خام رنگ سپين کاغذ دی.

۳:د پښتۍ د شا په لومړي مخ کي موښتی دوه دوه توري داسي ترکيب سوي دي چي تر لاندي د ابجد د حساب ۲۷،۱۲،۲۴،۸۲،۲۱،۷۱،۶۳،۵۱،۵۳، او ....عد دونه کښل سوي دي .زه نه پوهيږم چي ليکوال به دا حروف او عددي رقمونه په اغلب کمان د ابجد او انموذج گمان پر کيږي د څه له پاره کښلي وي؟

د کتاب د لومړۍ کاغذي ورقي پر لومړي مخ په ډېر ميده نستعليق خط لاندي درې نيم بيته کښل سوي دي :

د دروازه موی سياه

آمد درويش ميمون شاه

بر زنخ موي سياه مانند دراز گردد.

بيا په غټ دوه پنسله نستعليق کښل سوئ دی (سيد خوب) تر دې لنډي جملې لاندي بيا په يوه نيمه کي (جد، يه ، جو يح جز کا حج کد حط ، کن د ديوه کک دو کد در کح ده) کلمات او توري کښلي دی تر لاندي ئې په ايرب ډول په ډېل نايي قلم په نستعليق خط کښلي دي چي (غريق در بحر فسق و فساد) دا لومړۍ صفحه همدلته تمامه سوې ده، د کتاب د دوهم مخ پرمنځ په (۵) ليکو کښي په ډېر نازنين نستعليق او ځای ځای پيچلي مرزائې خط د اهدا په ډول(در کاه آله شرف صدور يافته بود ، در ايمن ساعت بدين قليل الاستطاعه رسيد بموجب کمال فرحت ماني کشت فرمايشيـ که در باب ... بسر و چشم را که والسلام والاکرام)

(c) ketabton.com: The Digital Library

د دې لکنـې پـه اړخ او لمـن کـې بیـا پـه معـاصر بیـک قلـم ناکـاره د انـارو ګلکـاري سـوې چـي د صـفحې مـخ ئـې چټـل کـړئ دی د کتـاب دریـېم مـخ تـر (هـو) کلمـې لانـدي پیچلـئ سـیا مشـق ډېـر ښـکلی مـتن کښـلئ سوئ دی.

څلرمه صفحه ئې هم د متن په تغیر په خطي ډول دریېمي صفحې ته ورته ده .

د پنځمـې صـفحې پـر سر د لیکـې لـه منځـه پـه لانـدي کلمـو سره جملـه سره شروع سـوې ده(بدانکـه کـه حـروف مـده سـه حـرف اسـت الـف سـاکن مـا قبـل مفتـوح واو سـاکن) تـر لانـدي پـه ښـکلی نسـخ خـط کښـل سوي چي: ماشاءالله لم یشا مالم یکن.

تـر دې کښـته بیـا کښـل سـوي : کتـاب عجیبـه مسـمی بـر رسـاله غریبـه اسـت، ایـن کتـاب مسـتطاب در ملـک مـلا عبدالاحـد آخنـد زاده میباشـد هـرکس کـه دعـوه کنـد دعـوه او باطـل میباشـد. تـر دغـه لیکـو کښـته په ارب ډول د صفحې له کښته او لوړ اړخ چي دا لیکه چپې خواته مایله کښله سوې ده:

ذلـت یافـت هرکـه او طماعـت کـرد .بیـا د سر لـه خـوا و کښـته خواتـه د پورتـه نـیم کـوونکئ بـل نـیم بیـت کښـل سـوئ چـي کلـمات ئـې دي : غرفـت یافـت هـر کـه او قناعـت یافـت.تر دې بیـت لانـدي پـه مایـل ډول شـپږ لیکـې د بیتونـو پـه ډول کښـل سـوي خـو شـعر نـه بلکـې د اوداسـه د نیـت پـه هکلـه دی. اخنـد زاده د اوداسـه نیـت داسي کښـلئ دی : نویـت ان اتوضـأ لرفـع الحـدث و اسـتباحة الصـلوة. غریبـک د نومـوړي نیـت پـه دوام کښـلي دي:و نیـت در تـیمم فـرض اسـت بـدین عبـارت بگویـد کـه : نویـت ان اتـیمم لرفـع الحـدث و اسـتباحة للصـلوة ۱۲. داصـفحه نـوره تمامـه ده .د کتـاب پېژنـدني داصـفحه مـوږ تـه څـو مـدارک پـه لاس راکـوي :

الـف : د (کتـاب عجیبـه مسـمی بـر رسـاله غریبـه اسـت) مـوږ پـوه کـوي چـي د (رسـاله غریبـه) د کلماتـو کارونـه د غریبـک پـه نـوم لیکـوال سره د منطقـي ربـط پـر بنسـټ غریبـک تـه منسـوبیږي او دا پـه ډاګـه کـوي چـي د دې کتاب لیکوال او مؤلف اروانباد ملا عبدالاحد غریبک اخندزاده دی.

بـا: د پېژنـدني د مـخ ذکـر سـوې برخـه کـې چـي کښـل سـوي (ایـن کتـاب در ملـک مـلا.....) دا روښـانه کوي چي د رساله غریبه د تالیف ، لکني او تجلد درې سره حقوق د غریبک په ملکیت پوري اړوندوي .

د کتـاب شـپږمه صـفحه چـي پـه ښـکلي نسـخ مشـقي خـط (بسـم اللـه الـرحمن الـرحیم) کښـل سـوي بیـا تـر لانـدی پـه فـارسي مقدمـه چـي د خـط ډول ئـې ښـکلی نسـتعلیق دی د (بدانکـه اسـعدک اللـه تعـالي فـی الدارین که ایـن کتـاب مشـتمل اسـت بـر دعـا ئیـات عجیـب و غریـب مسمی بـه رسـاله غریبـه نـام نهـاده شـد ....) دا ښئي چي د کتاب برخه پر څو موضوعاتو متمرکزه ده ، چي په لاندي کي روښانه دي .

لـومړی یـې د دعـاؤ ، دوهـم بـاب ئـې د کـوچني اخـتر ، دریـیم بـاب ئـې پـه جسـم کـې جـوهر ، څلـورم بـاب ئـې د قرانکـریم د نصوصـو پـر تعـداد سربیـره پـه قرانکـریم د اعـدادو د ارقـامو او قرانـی کلماتـو او اعرابـو د شـمېر پـه اړونـد را ګرځـي تـر د موضـوع وروسـته د کتـاب (یـوه نیمـه) صـفحه چـي (۳)مخـه کیـږي خـالي دي ، وروسـته د صـفحې پـه پیـل کـې کښـل سـوي چـي : اعـداد حـروف ابجـد اینسـت او بیـا د ابجـد انفـرادي حـروف او

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـر لانـدي د حروفـو فـردي حسـابي قيمتونـه پـه حسـابي ارقـامو کښـلي دي . د ابجـد تـر بشـپړ حسـاب وروسـته د دينـي کتـابونو غونـدي پـه حاشـيوي ډول د صـفحې پـر لمـن پـه مايـل ډول د نکـاح خطبـه کښـل سـوې دلتـه زمـا سر نـه خلاصـيږي د ابجـد تـر حسـاب او تـورو لانـدي ولـی د نکـاح خطبـه کښـل سـوې ده . د خـط د مـتن دوام کـه پـه دې برخـه کـي گـورو نـژدې پـر (٨) (٩) موضـوعاتو را گرځـي د کتـاب ۳ صـفحې خـالي او بيـا بلـه د يـوه بل کتاب مقدمه تر (بسم الله ....) وروسته داسي را ځي:

(ترجمـه ديباچـه مسـلم العلـوم بطريـق اختصـار لا بطريـق الطـوال کـما في الکنـد يـا....) د ديبـاچي دغـه ترجمـه د (مسـلم العلـوم)پـه اړونـد فـارسي د هغـه کتـاب د ژبـاړي پـه بڼـه د بـل کتـاب څـرک داسي راتـه روښـانه کـوي چـي د (رسـاله غريبـه) پـه مجلـد کتـاب کـي د ننـه يـو بـل ژبـاړلئ کتـاب دي، د دې کتـاب پـه مـتن کـي (٢٥) پـه سـلو کـي برخـه پښـتو تـه هـه ژبـاړل سـوې ده . د پښـتو ژبـاړي يـوه نمونـه ئـې د مـړي د اسـقاط پـه هکلـه داسي ده (دا مبلـغ پـه فديـه کـي د يـو سـل اتيـا لمونځونـو لـه جانبـه ده دي حـاضر ميـت کـه چيـري پـر ذمـه د دي وي چـه دی عـاجز دی فـی الحـال لـه ادا لـه قضـا څخـه پـه طريقـه د اسـقاط مـا و تاتـه در کـړي دي اخيسـتونکي دي واي ځـما قبـول دي پـه دغـه لفـظ...) تـر پنځـو ډکـو مخونـو بيـا د يـوه منظـوم کتـاب پيلامـه ښکاري .

د دې کتـاب پـه سر کـي تـر (بسـم اللـه ...) وروسـته د (باسـمک الابتـدا يـا فتـاح) پـه شـيرو شـکر سره د عربي او فارسي ژبو په کارونه سره د (الف) په رديف يو حمد په شعر په لاندي بيت سره راځي :

بعد حمد ثنا و مدح خدا

نعمت پيغمبر دليل هدى

تـر پورتـه بيـت لانـدي (٨) بيتونـه د صرفي او نحـوي قواعـدو منظـوم ډول را ښـئي . د دې صـفحې وروسـتی بيـت پـه داسي ډول ختميـږي چـي د شـاعر نـوم نـه پکښـي ښـکاري مـوږ دې گونـگ تـه دروي چـي ايـا دغـه منظـوم نيمگـړی کتـاب خپلـه د اروابښـاد ملاعبدالاحـد غريبـک او کـه د کـوم بـل چـا اثـر دی يـوولس مخـو نـه وروسـته د عقائـدو اړونـد د يـوه بـل کتـاب پيلامـه را ښـئي د نومـوړي کتـاب پـه سرکـي هـم پـه ښـکلي نسـخ سـياهي خط(بسـم اللـه ....) او تـر لانـدي پـه مـنظم ډول پـه نسـخي خـط د ايـمان د ارکـانو اجـمالي کلمـه چـي د (کنـزرح) پـه نـوم ده پـه لـومړي بيـت کـي داسي ذکـر کړېـده: ((ز بنيـاد ايـمان نـداري خـبر... کنـزرح بـداني شـوي معتـبر) د دې لـومړي مـخ تـر پايـه د موضـوع (٨) بيتونـه پـه پـوره کيـدو ختمـه سـوې د دې کتـاب د دې مـخ نيمـه برخـه بيتونـه پـه شروحـو پوښـل سـوې ده. دا کتـاب هـم د نـورو غونـدي پـه پنځمـه صفحه نيمگـړی پاتـه سوئ دی.

د رسـاله غريبـه پـه مجلـد مـتن کـي د (ل) پـه قافيـه کـي يـو منظـوم کتـاب پـه (بسـم اللـه ....) سره پيـل دی. دا کتـاب چـي عـربي منظـوم کتـاب دي مجموعـا د (٦٧) بيتـه کتـاب چـي پـر (مـؤمن بـه احکـام ،ايـمان، شرايـط ايـمان ، صـفت ايـمان ، فـرايض شرع ، واجـب الاسـلام ، سـنت اسـلام ، احکـام شريعـت ، مـذهب سـنت و جماعت) بابونو خلاصه سوئ دی ، بيا (١٧) صفحې خالي پاته دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

تـر یـادو خـالي صـفحو وروسـته اروانبـاد غریبـک د محمـد غـوث پـه نـوم د یـوه لیکـوال رسـاله ده چــي د ضروري عقایـدو پـه برخـه کـي مشـتمله ده ، پـه خپـل ښـکلي نسـتعلیق خـط خطـاطي کړېـده. د رسـالې پـه پیـل کــي تــر (بسـم اللــه .....) وروسـته پـه فـارسي مـتن د عـربي کلماتـو پـه مـتن سره لـومړی د اللـه (ج) سـتاینه ور پسي وروسته پر رسوال لله (ص) درود او بیا د رسالې لیکوال کښلي دي چي :

اما بعـد: (میگویـد بنـده ضعیف محمـد غـوث بـن سـید محمـد حسـن قـادري غفـر اللـه تعـالی ذنـوبهما و سـتر فـی الـدارین عیـو بهـا کـه ایـن رسـاله اسـت مشـتمل بـر عقایـد ضروریـه کـه مسـلمان را لازم اسـت ....) نومـوړې رسـاله تـر پنځـو مخونـو دوام کـوي د غریبـک پـه غزانـه کـي مـوږ تـه دغـه نـوې عقیـدتي رسـاله پـه حنیفـي مـذهب کــي د یــوه بـل کتـاب او یــوه بـل حـاکم لیکـوال څـرک پــه لاس راکــوي زمــوږ ځــوان دینــي علــما او محققیـین دې تـه اړ بـاسي چـي اړونـد ئـې شـننه او د را سـپړني پـه اړونـد نـور تحقیقـات وکـړي.د دې رسـالې د لومړیـو دوو صـفحو خطـي مـتن پـه تـوره سـیاهي او متبـاقي درې صـفحې پـه سره رنـګ داسي خطـاطي سـوي چـي هـره یـوه ئـې د لـومړی هغـې څخـه پرتـه د (۲۰) لیکـو او لـومړی صـفحه ئـې د (۱۵) لیکـو درلـودونکي ده ،د محمـد غـوث قـادري نـومي لیکـوال دغـه رسـاله د اروانبـاد د نـورو ذکـر سـوو پـه پرتلـه دا ښـه والـی لـري چـي د :(ایـمان مـردود ایـمان کـافر اسـت نعـوذ باالـلـه مـن ذالـک واللـه الهـادي و منـه التوفیـق والرشـاد تمـت تمـام شـد شرح امنت باالله).

د دغـي رسـالې سره پیوسـت پـه پنسـل نسـتعلیق قلـم د بشريـ علومـو اړو یـوه رسـاله پـه لانـدي سر لیـک شروع کیـږي : (آئینـه جهـان ـــــ و مـرآت العـالم)بسـمه تعـالی: تـر دې لانـدي د (کـره زمـین) پـه سرلیـک او تـر هغـه لانـدي د طبیعـي مـوادو د نومونـو نـا مـنظم لـړ لیـک او بیـا د هـري صـفحې لـه پـاره یـو سرلیـک او لانـدي د سرلیـک د مـوادو د مفرداتـو نومونـه بیـان سـوي دا رسـاله مجموعـا (۲۷) مخـه ده.د دې رسـالې د یـوه سرلیـک مـتن د مکتوبـات ربـاني مجـدد الـف ثـاني پـه حوالـه (۱۳٦۳) ه ق مورخـه بانـدي د مهـدي صـاحب ظهـور تـه (۳۷)قمري کلونه پاته دي ښئي.

تـر نومـوړي هـر اړخیـز کتـاب وروسـته د سـپینو پـاڼو پـه ۲٦۲ مـخ کـي د (سـوانح عمریـه) پـه عنـوان د کنـدهار د یـوه پخـواني یونـاني طبیـب دا جـمالي ژونـد تفصـیل داسي کښـله کیـږي .مـلا محمـد اکـبر طبیـب در بـازار ښـکار پـور بـود کـه هـر کـال میدانیسـت قبـل از زوال زنـده مـی بـود در بـازار میکشـد....) د رسـاله غریبـه پـه پـای کـي پـه فـارسي ژبـه د (شروط الصـلوة) مقدمـه کښـل سـوې او نـور پـر دغـه ځـای کتـاب ختـم دی.)د پورتـه لنـډی لکنـي پـه اړونـد اړتیـا وه چـي بایـد د ځوانـو محققینـو سره د یـوه ماخـذ پـه معـرفي کـي مرسـته وسي . کـه ژوند باقي وو او برلاسي مو په برخه وه انشاءالله رساله غریبه په مشرح او پښتو ژباړي سره مله خپره سي .

په ادب اودرنښت

ورور مو قران مل غریبک

۱۳۹۷/دلوه /۲٦+

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library